

Au devenit și ei, pînă la urmă, români, așa cum își schimbă în timp, încet-încet, condiția, cei care ajung să trăiască aiurea în lume, părăsindu-și locul natal, indiferent de cauze.

E un avantaj pentru mine că pot spune tot ceea ce simt în limba română, că nu văd nici o graniță care să o limiteze întru a fi, că nu e nici o vamă care să poată să-i ia ce-i al ei, că nu o vor putea îngrunchea cei care o borborosesc, neajungînd să-i simtă profunzimile, energiile.

E un avantaj pentru mine că pot să mă lupt ca să-mi apăr limba, nu doar de cei incapabili să o vorbească curat, corect, dar o apăr și de cei care ar vrea-o limbă străină în propria-i țară.

Mi-ar fi ușor, ar fi simplu să dau bir cu fugiții, să abandonez lupta. Deși nu de luptă poate fi vorba atunci cînd te bați să amplasezi într-un spațiu public din Tîrgu-Mureș bustul lui Grigore Vieru, pe care te-ai luptat să-l obții fără plată pentru orașul tău... Nu de luptă e vorba atunci cînd într-un post public se ajunge nu prin cîntărirea competenței, ci prin apartenența etnică.

Iar a face compromisuri care atentează la demnitatea condiției de român și a limbii române nu se cheamă toleranță, ci prostie.

Și nici patetism și nici lamentație nu se cheamă cînd spui că nu-i ușoară crucea pentru românii din Harghita, Covasna mai ales, dar nici pentru cei din Mureș.

Am fost ani buni pe frontul limbii române, ca jurnalist

TVR, în județele Harghita și Covasna. Vorbesc în cunoștință de cauză.

Iar toate trăirile noastre, „avantajele și dezavantajele” de a vorbi românește, de a trăi în cultul românismului, au făcut ca la Chișinău, pe Bulevardul Moscova, noi, cei din Mureș, să înființăm Biblioteca „Tîrgu-Mureș”, să facem donații de carte, să scurtăm distanțele între cele două capete de pod. De flori și de cărți.

„Voi, cei din Tîrgu-Mureș, ne înțelegeți mai bine”, ne-au spus, ne spun adesea cei din Chișinău. Cei care scriau limba română cu alfabet rusesc!

A fi român însă, ca filosofie a existenței mele, nu înseamnă a-l determina pe celălalt să fie tot român, chiar dacă el e altceva: ungar, german...

Am avut ca operator, în echipa mea de la TVR, un maghiar, Fűzesi Dominic. De la prima noastră întîlnire, ca „șef”, i-am spus: „Eu sînt român, și mă voi purta întotdeauna ca român. Tu ești ungar și eu n-o să-ți cer niciodată să fii altceva decît ungar. Dar să ne respectăm reciproc, pentru că noi sîntem o echipă!”. Am fost dați mereu ca model de relații româno-maghiare.

Poate că aceasta e esența condiției de a fi român: să fim respectați în aceeași măsură în care respectăm și noi pe alții! Oriunde în lume – nu doar în România, ci și în teritoriile în care limba română nu mai e la ea acasă, în Basarabia, Nordul Bucovinei, Ținutul Herța, în Banatul Sîrbesc, precum și peste tot în lume unde sînt români.

Dan CUMPĂTĂ

CE ÎNSEAMNĂ A FI ROMÂN... DE PRETUTINDENI

Născut la București în 1959, Dan Cumpătă este absolvent al Liceului de Arte Plastice „Octav Băncilă” din Iași și licențiat în arte la Master's Institute din San Jose, SUA. După expoziții personale la Iași (1980) și Budapesta (1984), părăsește România și se stabilește în Iugoslavia, apoi în SUA. Profesor de pictură, pictură murală și consultanță artistică, a avut expoziții personale la Belgrad, Chicago, San Francisco, Monterey, Beverly Hills, Los Angeles, New York, Sacramento, San Jose, San Francisco, Paris, Washington, Hagerstown, Novara, Veneția și, anul acesta, din nou la Iași. Lucrarea sa *A Sign from God (Un semn de la Dumnezeu)*, pe care am prezentat-o în nr. 54, din decembrie 2008, al revistei noastre, a fost achiziționată de Muzeul de Artă de la Vatican.

– Am plecat din țară în 1986 cu dorința de a fi liber, iar America pe vremea aceea era simbolul libertății, atît din punct de vedere social cît și spiritual. În plus, opțiunile pe care le aveai din lagărul politic din Belgrad erau limitate la Canada, Australia și SUA. Pe vremea aceea America a fost o decizie logică, bazată pe informațiile pe care le aveam.

– Pe lîngă faptul că nu cred în acest cuvînt, „definitiv”, deoarece totul este relativ, temporar și trecător, răspunsul este nu. Îmi doresc din tot sufletul să revin acasă și am făcut deja primii pași, timizi dar importanți, deoarece, ceea ce din păcate foarte puțini înțeleg, să revii pe plaiurile natale este la fel de greu ca și atunci cînd le părăsești.

– M-am întors de multe ori în țară de cînd am plecat și în ultimii ani din ce în ce mai des. Cred că indiferent unde te duce viața, de multe ori în pofida dorințelor tale, legătu-

ra cu familia și prietenii trebuie, în măsura posibilităților, din păcate, prețuite și întreținute. Toate aceste legături de suflet suferă destul datorită distanței și comunicării sporadice și chiar anevoioase în anumite circumstanțe.

– Absolut! Nostalgia, sau dorul cum îl numim, începe cu primul pas pe care îl faci peste hotare și te uiți în urmă. E un dor care te urmărește în fiecare zi și se accentuează cu timpul, indiferent cît de bine trăiești sau cît de bine te-ai realizat profesional.

– Românii cît și România sînt percepuți bine de cei care știu măcar unde este România pe hartă. Unul dintre șocurile pe care le ai în „lumea liberă” și teoretic a „tuturor posibilităților” este lipsa de cultură generală. În afară de cîteva nume celebre, se știe foarte puțin despre obiceiurile și cultura românească. Va trebui timp. Vor trebui eforturile

susținute ale tuturor românilor care au plecat, care vor pleca, care trăiesc și care vor trăi peste hotare, să transmită și să perpetueze în micile lor cercuri imaginea românilor și a României... să sperăm într-un mod pozitiv.

– Ești izolat și integrat în aceeași măsură. Practic te integrezi și te izolezi singur. Te integrezi din nevoia de a supraviețui și din dorința de a te realiza profesional și te izolezi în cercurile tale din nevoia de confort moral și spiritual.

Adaptabilitatea este o calitate umană și cu toate acestea nu cred că te vei integra niciodată complet în orice societate în care afiliațiile sunt aproape inexistente.

– Aș putea spune că, în cazul meu fericit, i-am cucerit prin arta mea. Pictura, desenul, artele vizuale în general au avantajul de a folosi un limbaj universal, ceea ce mi-a îngăduit o comunicare și o acceptare mult mai rapidă în cercurile de cultură americane.

Modul personal de interpretare a realității și a stărilor sufletești, de a le explica printr-o multitudine de nuanțe de culori sau tușe de cărbune, a fost îndrăgit și apreciat de iubitorii de frumos cât și de colecționarii și criticii de artă, ceea ce, dacă nu le-a cucerit chiar inimile, le-a deschis sufletul, făcând acel proces de adaptare, acceptare sau integrare mai puțin anevoios.

– Pentru aceasta ar trebui să ne întoarcem în timp cu peste 20 de ani, când vestul Europei și vestul îndepărtat erau un simbol al libertății, reprezentau locul lipsit de obstrucții sociale, politice, economice sau religioase. Prin asta Europa de vest și America au cucerit inimile celor dornici de libertate de exprimare cât și de libertate în general.

După cum știm, lucrurile s-au schimbat dramatic și

sunt în continuă schimbare. Am observat că încă mai există „mirajul vestului”, dar care este de data aceasta nu numai neînțeles, dar și condus doar de câștiguri materiale. Ar trebui să știm cu toții că este adevărat că nu sunt „căței cu colaci în coadă” nicăieri în lume. Am cunoscut și români care s-au realizat în țările din vest, dar și mulți alții, care din păcate constituie majoritatea, care muncesc din greu să supraviețuiască de la o lună la altă. Mulți din ei s-ar întoarce acasă, dar nu au cu ce. La aceasta se mai adaugă și „orgoliul rănit”, rușinea de a te întoarce acasă după ce ți-ai irosit, de multe ori, cei mai frumoși ani din viață, fugind după o himeră. După aproape 25 de ani de viață în occident, pot spune, cu scuzele de rigoare, că dacă românii ar munci atât de mult și de bine acasă, cum sunt forțați să muncească în „lumea liberă”, România ar fi în cel mai scurt timp una dintre cele mai înfloritoare țări din Europa și poate chiar din lume.

– Legătură cu Țara am ținut-o totdeauna. Cred și sper că orice român întreg la minte și la suflet nu va rupe niciodată legătura cu pământurile natale. Indiferent cât de selectiv ar fi memoria ta ca individ, nu cred că poți șterge amintirile copilăriei, ale adolescenței, ale tinereții...

Dacă uiți de trecut, în afară de faptul că ai să intri gol sufletește într-o lume nouă, străină, nu ai să poți niciodată măsura progresul în viitor, nu ai să poți analiza, după o viață de muncă, dacă ai trăit sau doar ai supraviețuit.

În ceea ce mă privește, voi reveni acasă. Ca peste tot, sunt și plusuri și minusuri, este un proces, nu numai un pas, este aproape o necesitate, nu numai o dorință, atât din punct de vedere spiritual cât și sentimental.

Claudia PARTOLE

CE ÎNSEAMNĂ A FI ROMÂN... PRETUTINDENI

Claudia Partole este membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și a Uniunii Scriitorilor din România. Moderatoare a Salonului Literar-Artistic de la Biblioteca Națională „Ion Creangă” din Chișinău, redactor-șef al revistei „Univers muzical”. Prodigioasă autoare de proză, poezie, teatru, eseu, interviuri, creația sa a fost răsplătită cu onorante premii și mențiuni. În acest an a primit „Medalia EMINESCU” pentru întreaga activitate literară.

– Adevărul e că în toate există și una, și cealaltă. Pentru mine, care viețuiesc într-un spațiu pus la cele mai diabolice încercări, dezavantajul și beneficiul a fost condiționat de frustrare: aspirând mediul (social) nefiresc apartenenței mele, mi-am fortificat, totuși (printr-o minune!), esența (ca ființă umană), personalitatea și, în mod clandestin (fluidic!), mi-a fost infiltrat un sentiment exorbitant al provenienței (ca speță umană). Doar e știut că cele mai necruțătoare experiențe pe unii îi frâng, iar pe alții îi fac să devină mult mai rezistenți și mai imuni, învățându-i, totodată, să discearnă și să înțeleagă adânc în sine *cine sînt, de unde vin și unde ar vrea să ajungă*. Avantajul (uneori și el defavorabil!) este faptul că *am*

descoperit (prin voința nu știu, dar bănuiesc!, a cui!) niște țândări din Marele Adevăr și, iată, pînă acum încerc să demonstrez aceste reflecții și altora (din spațiul meu „claustrat”), recurgînd la o formulă arhicunoscută: scrisul! Dar în lumea cuvintelor, știut lucru, am tot avea de trudit pînă dincolo de viață! Providența ne oferă azi subiecte pentru care ne-ar invidia, bănuiesc, pînă și Shakespeare...

– Nu eu am ales să mă nasc în Basarabia! A fost voința Supremă (El ne indică spațiul și mitra etnică...) și, bănuiesc, nu întîmplător. Precum nu mi se pare accidentală nici ruperea, desprinderea acestui spațiu românesc de la matcă. Astfel se încearcă tăria unui neam!... Eu,